

قرآن‌های چاپی نفیس کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

رسول سعیدی زاده *

چکیده:

قداست و اهمیت ویژه کتاب آسمانی قرآن کریم در میان ایرانیان، سبب پیوند ریشه‌دار تاریخ چاپ با چاپ و نشر کتاب مقدس گردید، همان‌گونه که ظهور صنعت چاپ توسط گوتنبرگ نیز همزمان با چاپ و نشر انجیل مسیحیان بود.

تاریخ چاپ در ایران با نشر قرآن مجید پیوند ناگسستنی پیدا نموده است و بدون بررسی تاریخی قرآن‌های سنگی چاپ شده در چاپخانه‌های تهران، تبریز و شبه قاره، اظهار نظر درباره تاریخ تحقق صنعت چاپ در ایران غیر عملی، بلکه غیر ممکن می‌نماید.

در پژوهش حاضر سعی بر معرفی ۲۵ نسخه از قرآن‌های نفیس چاپی موجود در مخزن چاپی و بخش چاپ سنگی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، همراه با تصاویر تعدادی از آنها، به ترتیب قدمت تاریخ چاپ، شده است.

واژگان کلیدی: قرآن، نفایس چاپی، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

و معانی کلمات و جملات، حاشیه‌نویسی قرآن معمول شد. اکثر این حواشی در زمینه ثواب قرائت سوره‌ها، شأن نزول آیات، قرائت‌های مختلف قرای هفت‌گانه و سرانجام خلاصه تفسیر با استفاده از تفاسیر معتبر بود.

در اوایل قرن چهاردهم قمری ناشران ایرانی به تقلید از قرآن‌های چاپ مصر، کشف‌الآیات و کشف‌المطالب را به ذیل قرآن‌ها افزودند و کم‌کم آوردن ملحقات دیگر مانند: تجوید قرآن، اذکار هفت‌گانه، طریقه استخاره کردن، تعبیر خواب، تعویذات، طلسمات و... شایع گردید.

آرایش نسخ از قرون اولیه کتابت و تحریر قرآن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود. با پیدایش صنعت چاپ، تذهیب قرآن‌های چاپی به تقلید از قرآن‌های خطی در نیمه دوم قرن سیزدهم قمری به شکل دستی انجام می‌شد. نمونه‌های تذهیب، جدول‌بندی و سرلوح‌سازی دستی و خطی در میان قرآن‌های چاپ سنگی به وفور ملاحظه می‌شود. بعدها به مرور تذهیب‌کاری به صورت سیاه و سفید و چاپ معمولی در آمد و این روند با صنعت چاپ الوان، شکلی تازه یافت. در این تحقیق، نخست نسخه‌های چاپی به دو گروه عمده مترجم و غیرمترجم تقسیم گردیده، سپس هریک از آنها، تحت دو موضوع قرآن‌های چاپ سنگی و غیرسنگی (شامل: سربی، آفست، عکسی و...) تفکیک شد. در مرحله دوم برای معرفی قرآن‌های چاپی از روش فهرست‌نگاری توصیفی با نظم منطقی استفاده گردید. به این معنی که در هر نسخه، عنوان، نام واقف یا اهدا کننده، تاریخ وقف یا اهدا، ضمایم صدر و ذیل نسخه، نوع خط متن و حاشیه و بالاخره توضیحات لازم تحت عنوان کاتب، مترجم، محل و تاریخ کتابت، ناشر و مصحح، وضعیت چاپ (محل چاپ، نوبت چاپ، تاریخ چاپ) چاپخانه، بانی چاپ، مصحح چاپ، تعداد صفحه، شمارگان، آرایش‌های متن، قطع و نوع جلد، اندازه اوراق، توصیف تزیینات جلد، اثر مهر، متن یادداشت‌های نسخه، ارزش و امتیاز میزان نفاست هر یک به تفکیک نفیس، ممتاز و درجه یک تا نفاست درجه دو و سه مبنی بر کتاب‌آرایی دستی و خطی در نسخه‌های چاپی سنگی مورد توجه و مد نظر قرار گرفت.

اطلاعات موجود در کتاب از روی نسخه در دسترس (روی جلد، صفحه عنوان و گاهی اوقات متن) استخراج شده‌است. اثر مهر و یادداشت از جمله مواردی بودند که عیناً از نسخه قرآنی برداشت شده‌اند و تغییری در آنها داده نشده‌است. ترتیب آوردن نسخه‌ها در این پژوهش، بر اساس سال چاپ (وضعیت چاپ) است؛ اما اینکه در ابتدا نام واقف ذکر شده، به علت اهمیت داشتن سنت وقف و احترام به واقفان است.

کتابخانه قرآن‌های چاپی و نفیس کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، تاریخ مستند نسخه‌های چاپی است. تنوع و جامعیت نسخه‌های قرآنی به دلیل وقف نمودن قرآن از جایگاه ویژه و منحصر به فردی برخوردار است. بر طبق آمار که در سال ۱۳۰۱ ق. از طریق کارپرداز آستان مقدس ارایه گردید، ۲۰۰ جلد قرآن چاپ سنگی و سربی در کتابخانه مبارکه وجود داشت.^۱ قرآن‌های چاپی هر روز به منظور حفظ و نگهداری به کتابخانه آورده می‌شوند. در میان اسامی واقفان تمام اقشار جامعه اعم از شخصیت‌های سیاسی، دانشمندان، کشاورزان، صنعت‌کاران و عامه مردم ملاحظه می‌شود. تحقیق و بررسی مستقل وقف‌نامه قرآن‌های چاپی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی در مقاله‌ای جداگانه بسیار مناسب است.^۲

ضرورت فهم معانی قرآن برای عموم مسلمانان و حتی بیگانگان، برخی را بر آن داشت که به ترجمه قرآن به زبان‌های دیگر نیز روی آورند. در راستای این تلاش قرآن به زبان‌های انگلیسی، فرانسه، آلمانی، چینی، روسی، اردو و ده‌ها زبان زنده دنیا ترجمه گردید.^۳ ترجمه قرآن به زبان پارسی به لحاظ فارسی بودن زبان مردم ایران دارای جایگاه ویژه‌ای است. تا به امروز بیش از صد ترجمه توسط اندیشمندان ایرانی به زبان پارسی انجام گرفته است و هنوز هم این راه بی‌منتها ادامه دارد.

با شروع چاپ سنگی در نیمه اول قرن سیزدهم هجری قمری همزمان استفاده از ترجمه آیات قرآن نیز آغاز گردید. ترجمه‌های اولیه بیش‌تر به صورت تحت‌اللفظی بود؛ اما کم‌کم، به خصوص در اواخر این قرن، برای درک مفهوم

۱. فردوس التواریخ، باب آخر، چاپ سنگی، بدون صفحه‌شمار.

۲. آن‌گونه که اثر شواهد تاریخی برمی‌آید در قرون اخیر عده‌ای تحت عنوان وقف‌نامه‌نویس قرآن در اطراف روضه رضویه مشغول به کار بوده‌اند و حتی نقل می‌کنند که یکی از بزرگان قرن گذشته در بدو ورود به شهر مشهد به خاطر نیاز مالی، وقف‌نامه قرآن می‌نوشت. لکن یکی از علمای مقیم مشهد او را بی‌نیاز نمود و ایشان دیگر آن کار را ادامه نداد.

۳. در مخزن ویژه قرآن‌های چاپی می‌توان به ده‌ها قرآن مترجم به زبان‌های خارجه دست یافت. برای نمونه به چند مورد در بخش پایانی این مقاله اشاره گردیده است.

قرآن‌های چاپ سنگی بدون ترجمه

۱) قرآن شماره ۸۲۲ (۳۱۱۲۹)۴:

محمد و آله و عترته اطهار، عنده قطر الامطار و و سرق الاشجار و ظلم عليه الليل و شرق عليه النهار، فبعد این خادم شریعت مطهره علی شاعرها الاف السلام و الثناء و التحیه به مقتضای کفایت امر عالی جاه رفعت جایگاه، مقاربین الامثال و الاقرآن... ساکن بمبئی وقف نمودم این جلد قرآن مجید را به انضمام دوپیست و نود و نه جلد دیگر به همین قطع و خط، بر عموم شیعیان ائمه اطهار علیهم الاف تحیه من... حرره فی سنه... فی سادس عشر شهر ذی القعدة فی سنه ۱۲۵۹ [ه.ق.].»

ارزش و امتیاز: نفیس؛ کتابت به خط نسخ ایرانی، قدمت چاپ نسخه؛ ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید شده است؛ اوراق بدون صفحه‌شمار و آیات نیز بدون شمارش است؛ در اول بعضی از سوره‌ها کلمه دست‌نویس «وقف» وجود دارد.

۳) قرآن شماره ۷۲۰ (۳۰۹۰۳):

تذهیب یک صفحه از قرآن شماره ۷۲۰

اهدا کننده و تاریخ اهدا: کاظم مدیر شانه‌چی، ۱۳۷۷ ه.ش؛ ضمائم: صدر: دعای قبل از تلاوت (دو صفحه)؛ ذیل: دعای پس از تلاوت (دو صفحه)؛ خط متن و حاشیه: نسخ ایرانی،

واقف و تاریخ وقف: میرزا صادق، ۱۲۶۴ ه.ق؛ ضمایم: صدر: وقفنامه چاپی (یک صفحه)؛ ذیل: توضیحات ناشر (یک صفحه)؛ خط متن: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: محمد حسین الاصفهانی؛ محل و تاریخ کتابت: تبریز، ۱۲۵۴ ه.ق؛ ناشر و مصحح: محمد صالح مستوفی شیرازی؛ وضعیت چاپ: تبریز، نوبت اول، ۱۲۵۴ ه.ق؛ بانی چاپ: عباس میرزای قاجار؛ تعداد صفحه: ۵۲۰؛ شمارگان: ۱۲۵۰ نسخه.

آرایش‌ها: نشانه‌های اجزا در حاشیه اوراق به خط ثلث مشکی؛ قطع و نوع جلد: رقععی، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه اوراق: ۱۳×۲۰ س.م.؛ تزیین جلد: در عطف جلد کلمه «قرآن کریم» به رنگ مشکی.

اثر مهر: در اول نسخه مهر عرض دید؛ در آخر نسخه مهر سه نفر که نسخه را زیارت کردند؛ از طرف کمسیون آستان قدس عرض دیده شد به تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ یادداشت: در آخر نسخه: «این قرآن را وقف کرد میرزا صادق شهر شوال سنه ۱۲۶۴ ه.ق.»؛ ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو؛ تحریر به خط نسخ ایرانی.

ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید شده است؛ اوراق فاقد صفحه‌شمار و آیات نیز بدون شمارش است؛ آخرین برگ نسخه که شامل هفت سوره است، موجود نیست.

۲) قرآن شماره ۸۶۱:

واقف و تاریخ وقف: محمدحسن، ۱۶ ذیقعدة ۱۳۵۹ ه.ق؛ ضمائم: صدر: وقف‌نامه دست‌نویس (یک صفحه)؛ ذیل: دعای ختم قرآن (یک صفحه)؛ خط متن: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: علی‌اکبر شیرازی؛ ناشر و بانی چاپ: حاج محمد رحیم‌خان؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۲۵۵ ه.ق؛ تعداد صفحه: ۵۹۳.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی با تحریر مشکی؛ اسامی سوره‌ها دست‌نویس و به خط ثلث سرخ رنگ؛ قطع و نوع جلد: وزیری بزرگ، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه اوراق: ۲۹×۱۷/۵ س.م.؛ تزیین جلد: بر روی جلد و عطف آن کلمه «قرآن مجید» به رنگ مشکی؛ اثر مهر: واقف: محمدحسن... یادداشت: «هو الواقف علی الضمائر، بسم الله الرحمن الرحیم و منه الاعانة لفقور بما فی جنات النعیم، الحمد لله الذی وقف علی ما فی ضمائر الابرار و فقهیم لتحصیل الذخائر لدار القرار و وعدهم بفضله و کرمه و رحمته جنات تجری تحتها الانهار، و الصلوة و السلام علی سیدالابرار

تصویر قرآن ۸۲۲- قدیمی ترین قرآن چاپ سنگی غیر مترجم.

۴. عدد اول مربوط به شماره ثبت قرآن در دفتر قرآن‌های مخزن چاپی و اعداد داخل پرانتز مربوط به شماره ثبت نسخه‌هایی است که در بخش چاپ سنگی اداره مخطوطات وجود دارند.

ممتاز، نستعلیق شکسته؛ کاتب: احمد بن محمد تبریزی؛ محل و تاریخ کتابت: [تبریز]، ۱۲۵۸ هـ.ق؛ ناشر: آقا جبار تبریزی؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۲۵۸ هـ.ق؛ چاپخانه: آقا جبار بن الحاج غفار تبریزی؛ بانی چاپ: حاج فرج و آقا رضا؛ تعداد صفحات: ۲۵۴.

آرایش‌ها: دستی است، دعای قبل و بعد اثر قرائت در اول و آخر نسخه داخل ترنج چاپی با دو سر ترنج مشکی و جدول بندی با تحریر لاجورد و کمند مشکی، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارای چهار کتیبه زمینه لاجوردی و طلائی با جدول بندی طلا و آبی و سرخ و کمند مشکی، حاشیه این دو صفحه با تذهیب گل و برگ در زمینه آبی مزین و دارای دو سر لوح مذهب منقش، اوراق جدول بندی به طلا و مشکی، تحریر به آبی و کمند به مشکی، فواصل آیات گوی طلائی کوچک، اول سوره‌ها زر اندازی و اسامی آنها به خط ثلث سرخ رنگ، اسامی اجزا در حاشیه اوراق به خط ثلث سرخ رنگ، بین سطور ثواب قرائت در حاشیه اوراق زرانداثری. قطع و نوع جلد: رقعی، گالینگور سبز؛ اندازه اوراق: ۱۳×۱۹/۷ س.م.؛ اثر مهر: در اول سوره توبه؛ مهر مالک ناخواناست.

یادداشت اول نسخه: «اثر تبریز ابتیاع گردید ۱۳۳۷/۸/۲۸ تهران - ایران در اول سوره توبه: استغفرالله و اسئله التوبه، امروز که روز دوازدهم شهر رجب المرجب ۱۳۳۵ و فردا سیزدهم شهر عید مبارک مولود حضرت امیرالمؤمنین است، توبه می‌کنم بدرگاه خدای تعالی ...»

ارزش و امتیاز: نفیس؛ تحریر به خط نسخ ایرانی؛ آوردن ثواب قرائت در حاشیه اوراق، تذهیب زیبای دو صفحه اول و استفاده از کاغذ روغنی اعلا در چاپ نسخه. ملاحظات: نسخه حاضر مجدداً در کتابخانه مرکزی تجلید شده است؛ اوراق بدون صفحه شمار و آیات نیز فاقد شمارش است.

۴) قرآن شماره ۸۲۷ (۳۰۹۰۷):

واقف و تاریخ وقف: حسینی نژاد رضوی، شوال ۱۲۷۲ هـ.ق؛ ضمایم: صدر؛ وقف نامه، دعای قبل از تلاوت (سه صفحه)؛ ذیل: شناسنامه نسخه؛ خط متن: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: احمد بن محمد تبریزی؛ محل و تاریخ کتابت: تبریز، ۱۲۵۸ هـ.ق؛ مصحح: [آقا جبار تبریزی]؛ وضعیت چاپ: تبریز، نوبت اول، ۱۲۵۸ هـ.ق؛ چاپخانه: آقا جبار تبریزی؛ بانی چاپ: حاج فرج و آقا رضا؛ تعداد صفحات: ۳۶۰.

آرایش‌ها: دستی است در اول نسخه وقف نامه دست نویس به خط نستعلیق با جدول بندی و کمند، دعای قبل از تلاوت داخل

ترنج با دو سر ترنج و جدول بندی اکلیلی، تحریر به سرخی و کمند به لاجوردی، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارای چهار کتیبه و دو سر لوح با حاشیه گل و برگ الوان منقش، اوراق جدول بندی اکلیلی و مشکی، تحریر به سرخی و کمند به لاجورد، فواصل آیات گوی اکلیلی، نشانه‌ها در حاشیه اوراق داخل ترنج اکلیلی، اول سوره‌ها کتیبه مانند اکلیلی و اسامی سوره‌ها به خط ثلث سرخ رنگ. قطع و نوع جلد: رقعی، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه اوراق: ۱۹×۱۲/۵ س.م.؛ تزئین جلد: در عطف جلد کلمه «القرآن المجید» به رنگ طلائی.

اثر مهر: در اول و آخر نسخه: وقف سرکار فیض آثار حضرت ثامن الائمه سلام الله علیه؛ عبده محمد حسین بن فضل الله الحسینی، داخل عرض شد؛ در آخر نسخه مهر پنج نفر که نسخه را زیارت کردند؛ از طرف کمیسیون اصلاحات آستان قدس عرض دیده شد تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ نمره مسلسل کتاب ۱۴۶۳.

یادداشت: وقف نامه در اول نسخه: «الحمد لله الواقف علی الضمائر، والشکر لله المطلق علی السرائر، والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله افضل الاوائل و الاواخر؛ و بعد حسن توفیق رب وجود شامل و کفایت حضرت معبود کافل جناب مستطاب مستغنی الاوصاف و الالقباب حسینی نژاد رضوی را در آنچه سلاله عالی نسب و نقاوه خوبان والا حسب آقای امیرزا فضل الله و له فضله العالی، خادم آستان عرش درجه ثامن الائمه صلوات الله و سلامه علیه کرده و وقف مؤبد و حبس مخلص شرعی نمودند این جلد کلام الله مجید را بر سرکار فیض آثار عظمت شعار، موهبت دثار ثامن الائمه اطهار صلوات الله و سلامه علیه فی آناء اللیل و اطراف النهار بشروط موعده دین اینکه از شهر بند ارض اقدس و مشهد مقدس به خارج نقل نه نمایند، و به دست اطفال بی تمیز ندهند و در کتابخانه مبارکه موقوف و معطل نگذارند، و در هر سه ماه یک مرتبه به نظر کتابدار سرکار فیض آثار رسانیده و به تجدید قبض و اذن نگاه دارند، و تولیت آن مانند کتب و کلام الله سرکار فیض آثار با متولی آن آستان عرش بیان است، بر مراتب مرقومه صیغه وقف کما هو المقرر فی الشریعة واقع و جاری شد، فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه^۵، تحریراً بتاریخ شوال المکرم سنه اثنتین و سبعین و مائتین بعد الالف من الهجرة المقدسة». ارزش و امتیاز: نفیس؛ تحریر به خط نسخ ایرانی، تذهیب اوراق به ویژه دو صفحه اول نسخه.

ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید شده است؛ اوراق فاقد صفحه شمار و آیات نیز بدون شمارش است؛ در حاشیه صفحه سوم ثواب قرائت سوره بقره و آل عمران بیان شده است.

۵. «فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه، ان الله سمیع علیم» (سوره بقره - ۱۸۱).

(۵) قرآن شماره ۲۳۲ (۳۰۸۹۳):

اهدا کنندگان و تاریخ اهدا: محمد ابراهیم شریعتی و زهرا تنومند، ۱۳۷۱ هـ.ش؛ خط متن: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: محمدحسن الکنجوی؛ محل و تاریخ کتابت: [تبریز]، ۱۲۶۰ هـ.ق؛ وضعیت چاپ: تبریز، ۱۲۶۰ هـ.ق؛ چاپخانه: ابوالحسن شیرازی و میرزا محسن تبریزی؛ بانی و چاپ: [میرزا عبدالصمد تبریزی]؛ تعداد صفحه: ۴۵۰.

آرایش‌ها: دستی است، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارای چهار کتیبه و دو سرلوح زرپوش منقش با جدول‌بندی طلائی و سرخی و لاجورد، حاشیه مذهب گل و برگ طلائی و لاجورد و سرخی، اوراق جدول‌بندی به سنگرف و زر و مشکی و لاجورد، کمند به سنگرف، فواصل آیات گوی طلائی، اول سوره‌ها دارای کتیبه طلائی با لاجورد و سنگرف، حاشیه اوراق گل و برگ طلائی و لاجوردی، اسامی سوره‌ها به قلم ثلث سرخ، نشانه‌ها در حاشیه اوراق به سرخی در میان فندیل زرپوش.

قطع و نوع جلد: رقعی، تیماج ضربی با عطف چرمی؛ اندازه اوراق: ۲۰×۱۲/۷۰×۲۰ س.م؛ تزئین جلد: پشت جلد یک ترنج با دو سرترنج ضربی. اثر مهر: حسین‌بن...؛ کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی؛ اهدایی آقای محمد ابراهیم شریعتی و خانم زهرا تنومند به کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی ارزش و امتیاز: نفیس؛ کتابت به نسخ عالی، تذهیب زیبای دو صفحه اول و سایر اوراق و طلا و لاجورد و سنگرف و جدول‌بندی دستی.

قرآن‌های بدون ترجمه و غیر چاپ سنگی

(۱) قرآن شماره ۷۵۱:

واقف و تاریخ وقف: نامعلوم، دوم رجب ۱۲۴۸ هـ.ق؛ ضمایم: مذیل: توضیحات بانی و ناشر چاپ (دو صفحه)؛ خط متن: حروفچینی شده؛ وضعیت چاپ: داسر الخلافه طهران، نوبت اول، ۱۲۴۷ هـ.ق؛ چاپخانه: اسفندیارخان؛ بانی چاپ: میرزا زین‌العابدین؛ تعداد صفحه: ۴۶۰.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی با تحریر مشکی؛ قطع و نوع جلد: وخرپری بزرگ، تیماج قهوه‌ای سوخته؛ اندازه اوراق: ۱۹×۲۸ س.م.

یادداشت: در اول سوره بقره: «[هو] الواقف علی الضمایر و المطلاع علی السرایر، و الصلوة علی اشرف [خلقه] و...»

ارزش و امتیاز: نفیس؛ چاپ سربی قدیمی. ملاحظات: نسخه حاضر در سال ۱۳۶۵ شمسی دوباره تجلید و صحافی شده است؛ آیات فاقد شمارش است؛ این نسخه قدیمی‌ترین چاپ سربی موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی است.

نسخه شماره ۷۵۱ قدیمی‌ترین نسخه چاپ سربی که در شعبان ۱۲۴۷ قمری در تهران به چاپ رسید.

(۲) قرآن شماره ۸۳۴:

واقف و تاریخ وقف: نامعلوم؛ آغاز: سوره بقره (آیه اول)؛ انجام: سوره ناس؛ ضمایم: مذیل: شناسنامه نسخه (یک صفحه)؛ خط متن: حروفچینی شده؛ ناشر: نامعلوم؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول ۱۲۵۵ هـ.ق؛ چاپخانه: خیرین‌العابدین تبریزی؛ بانی و اهتمام‌کننده: [سیدمحمد طهرانی]؛ تعداد صفحه: ۵۰۸.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی؛ قطع و نوع جلد: رقعی، مقوا با روکش پارچه؛ اندازه اوراق: ۱۳×۲۰ س.م. اثر مهر: اثر طرف کمسیون اصلاحات آستان قدس عرض دیده شد به تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ نمره مسلسل کتاب ۱۴۰۶؛ یادداشت: در اول نسخه: «وقف سرکار فیض آثار»؛ ارزش و امتیاز: نفیس؛

ملاحظات: یک ورق از اول نسخه که حاوی صفحه عنوان و سوره حمد بوده موجود نیست؛ شمارش اوراق به صورت برگی است؛ آیات فاقد شمارش است.

(۳) القرآن و هو الهدی و الفرقان شماره ۱۰۲۸:

واقف و تاریخ وقف: میرزا رضاخان نائینی قاضی نور، ۱۳۱۱ هـ.ش؛ ضمایم: مذیل: فهرست اجزا و سومی (سه صفحه)، نجوم الفرقان فی اطراف القرآن (کشف الآیات) در

سورة الاحلى
 نَابِيٍّ ۝ يَخْتَفِي بَيْنَ يَدَيْ الشُّبَّانِ وَالْمَرْأَةِ ۝ يَأْتِي عَلَى رَجُلٍ لَقَائِهِ
 ۝ يَقُولُ لِيْلَى الشُّبَّانِ ۝ تَا تَا تَا مِنْ لِيْلَى وَلَا تَجِي ۝ وَالشُّبَّانُ كَذِبُ الرُّجُحِ
 ۝ وَاللَّيْلَى كَذِبُ الشُّبَّانِ ۝ يَأْتِي لِلرُّجُلِ فَذَلَّ ۝ وَمَا عَرَفَ اللَّيْلَى ۝ وَاللَّيْلَى
 تَكِيدُ لِلرُّجُلِ ۝ وَالشُّبَّانُ كَذِبًا ۝ فَتَهْتَدِ اللَّيْلَى مِنْ أَمْرِهَا لِيْلَى فَذَلَّتْ

سورة الاحلى

مضمة وهي تسع عشرة آية
 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱- سَمِعَ اَمْرَ رَبِّهِ الْاَمَلُ ۝ الَّذِي خَلَقَ قَتْرَى ۝ وَالَّذِي مَلَأَ قَهْدَى
 ۝ وَالَّذِي اَلْمَرَجَ الْمَرْجَى ۝ فَمَعَنَهُ لِقَاءَ اَمْرِی ۝ فَظَهَرَ لَكَ فَتَسَى
 ۝ اِلَّا مَا نَعَاهُ اَلْمَلُ ۝ اِنَّهُ يَفْعَلُ الْفَعْلَ وَمَا يَفْعَلُ ۝ وَنَسْرَكَ يَلْمَسُ ۝ فَكَيْفَ
 اِنْ نَعَبَ الْاَكْبَرَى ۝ سَيَكْفُرُ مَنْ يَفْعَلُ ۝ وَيَجْعَلُنَا الْاَقْلَى ۝ الَّذِي
 فَضَّلَ اَشْرَ الْكُفْرِ ۝ لَمْ يَلْ يَمُرْ بِنَبَا وَلَا يَمُنَا ۝ فَهَ اَلْمُ تَمِنُ تَمِنَى
 ۝ وَكَيْفَ اَسْرَ رَبِّهِ تَمُنُ ۝ مَلَّ لِيْلَى مِنَ الْخَمْرَةِ الْاَكْلَى ۝ وَالْاَكْرَةَ خَمْرُ
 وَاللَّيْلَى ۝ اِنْ هَكَذَا لَيَبِي الْاَكْبَرُ ۝ طَبِيعُ يَتْرَمِي وَتَمِنَى

سورة الغاشية

مضمة وهي ست وعشرون آية
 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱- قَدْ اَنَالَ حَیْبُ الْغَاشِیَةِ ۝ حَیْبًا یَوْمَیْ حَیْبَةً ۝ عَابِلَةٌ نَیْبَةً

یک صفحه از اواخر نسخه شماره ۱۰۲۸ معروف به نسخه گوستاو
 فولگل چاپ ۱۸۴۲ میلادی آلمان

۲۱۹ صفحه؛ خط متن: حروفچینی شده؛ ناشر: سایتیوا یتپی
 کارونی؛ وضعیت چاپ: لایبزیگ (آلمان)، ۱۸۴۲ م. (۱۲۵۸ هـ
 ق.)؛ مصحح چاپ: گوستاو فولگل؛ تعداد صفحه: ۳۳۷.

آرایش‌ها: سوره حمد و اول سوره بقره داخل محراب
 سرخ‌رنگ، اوراق جدول‌بندی و تحریر به سرخی، تذهیب
 به سبک مغربی، لبه به هم آمده اوراق طلائی؛ قطع
 و نوع جلد: وزیری، مقوا با روکش گالینگور سبز ضریبی؛
 اندازه اوراق: ۱۸×۲۴ س.م؛ تزیین جلد: پشت و روی جلد
 لوزی‌های ضریبی با گل و برگ طلائی.

اثر مهر: کتابخانه رضوان - تأسیس میرزا رضاخان نائینی
 قاضی نور- ۱۳۰۹ ش. Librairie.Rezvan

یادداشت نسخه: «وقف مرحوم میرزا رضاخان نائینی
 قاضی نور بکتابخانه مبارکه اول مرداد سنه ۱۳۱۱»؛

ارزش و امتیاز: نفیس؛ تصحیح توسط مستشرق آلمانی،
 کشف الآیات (نجوم الفرقان فی اطراف القرآن)، چاپ در
 قرن نوزدهم میلادی؛ ملاحظات: نسخه حاضر به کوشش
 «گوستاو فولگل» آلمانی به چاپ رسیده است؛ این نسخه
 در تاریخ اول مرداد ۱۳۱۱ ش. وقف گردیده و سپس در سال
 ۱۳۷۷ ش. به کتابخانه آستان قدس منتقل شد.

(۴) قرآن شماره ۸۲۶:

واقفه و تاریخ وقف: خورشیدکلاه خانم، ربیع الاول ۱۲۶۱ هـ.ق؛
 خط متن: حروفچینی شده؛ ناشر: نامعلوم؛ وضعیت چاپ:

[تبریز]، نوبت اول، ۱۲۶۰ هـ.ق؛ تعداد صفحه: ۴۱۷؛ قطع
 و نوع جلد: رقعی، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه
 اوراق: ۱۴×۲۲ س.م؛ تزیین جلد: بر روی جلد و عطف آن
 کلمه «قرآن مجید» به رنگ مشکی.

اثر مهر: در اول نسخه مهر دو نفر که نسخه را داخل عرض
 کردند؛ از طرف کمیسیون اصلاحات آستان قدس عرض دید شد
 به تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ نمره مسلسل کتاب ۱۳۷۴؛ در
 آخر نسخه مهر چهار نفر از کسانی که نسخه را زیارت کردند.
 ارزش و امتیاز: نفیس.

ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید
 شده است؛ اوراق فاقد صفحه‌شمار و آیات نیز بدون
 شمارش است؛ تاریخ چاپ نسخه بر حسب وقف‌نامه اول
 نسخه ظاهراً سال ۱۲۶۰ هـ.ق. است.

(۵) قرآن شماره ۷۵۳:

واقفه و تاریخ وقف: کبری خانم، ۱۲۹۷ هـ.ق؛ ضمایم: مذیل؛
 شناسنامه نسخه؛ خط متن: حروفچینی شده؛ ناشر: نامعلوم؛
 وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول، ۱۲۷۱ هـ.ق؛ چاپخانه: آقا
 عبدالکریم؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: میرزا زین العابدین؛
 تعداد صفحه: ۴۴۷.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی و تحریر به مشکی،
 اسامی سوره‌ها دست‌نویس و به خط ثلث و با قلم سرخ،
 فواصل تعدادی از سوره‌ها به صورت دستی؛ قطع و نوع
 جلد: وزیری بزرگ، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه
 اوراق: ۱۸×۲۷/۳ س.م.

اثر مهر: از طرف کمیسیون اصلاحات آستان قدس عرض دید
 شد به تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ نمره مسلسل کتاب ۱۳۱۹
 ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو.

ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید و
 صحافی شده است؛ جزو سی‌ام نسخه دارای افتادگی بوده
 که صحاف با افزودن اوراق نسخ متفرقه آن را ترمیم کرده
 است؛ آیات فاقد شمارش است.

قرآن‌های چاپ سنگی مترجم

(۱) قرآن شماره ۷۵۷:

واقف و تاریخ وقف: باخرماندگان محبوبه حاجی، نامعلوم؛
 آغاز: سوره بقره (آیه اول)؛ انجام: سوره ناس؛ ضمایم:
 مذیل؛ شناسنامه نسخه، دعای پس‌اثر تلاوت و وقف‌نامه
 (سه صفحه)؛ خط متن: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: متن:
 علی‌ابن زین‌العابدین نورمی؛ کاتب ترجمه: میرزا علی‌اکبر
 تفرشی؛ محل و تاریخ کتابت: [تبریز]، [۱۲۵۸ هـ.ق.]؛ مترجم:

نامعلوم؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۲۵۸ هـ.ق؛ تعداد صفحه: ۵۵۹.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی، فواصل آیات باقلمر سرخ، اسامی سوره‌ها به خط ثلث مشکی؛ قطع و نوع جلد: وزیری، مقوا روغنی دستی صدمه‌دیده؛ اندازه اوراق: ۱۷×۲۵ س.م.؛ تزیین جلد: درون جلد زمینه لاکه یک شاخه گل نرگس دستی، پشت و مروی جلد تشعیر گل و برگ به صورت دستی با جدول‌بندی.

ارزش و امتیاز: نفیس؛ تحریر به دو خط نسخ و نستعلیق ایرانی، ترجمه روان، ثواب قرائت سوره‌ها. ملاحظات: دعای پس از تلاوت و وقف‌نامه در آخر نسخه دست‌نویس است؛ ترجمه فارسی در زیر آیات و ثواب قرائت سوره‌ها در حاشیه اوراق آورده شده‌است؛ بین سطرها خط‌کشی شده‌است؛ آیات فاقد شمارش است؛ شمارش صفحات به صورت ورقی است.

۲) قرآن شماره ۷۵۶ (۳۰۹۱۶):

یک صفحه از آخر نسخه شماره ۷۵۶ مهر افرادی

واقف و تاریخ وقف: محمد حسن خان سردار، [۱۲۷۰ هـ.ق.]; ضمایم: صدر: دعای قبل از تلاوت و طریقه استخاره کردن (یک صفحه)؛ ذیل: توضیحات کاتب؛ خط متن، ترجمه و حاشیه: نسخ ایرانی، عالی، نستعلیق خفی؛ کاتب: متن: علی‌ابن زین‌العابدین النوری کاتب ترجمه؛ ترجمه: نامعلوم؛

محل و تاریخ کتابت: [تبریز]، ۱۲۶۰ هـ.ق؛ مترجم: نامعلوم؛ ناشر و بانی چاپ: آقا عبدالمحمّد؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۲۶۰ هـ.ق؛ چاپخانه: آقا عبدالمحمّد؛ مصحح چاپ: تعداد صفحه: ۵۴۴.

آرایش‌ها: اوراق جدول‌بندی مشکی، اسامی سوره‌ها در حاشیه اوراق به خط ثلث مشکی؛ قطع و نوع جلد: وزیری، مقوا با روکش گالینگوس جگری؛ اندازه اوراق: ۱۶/۵×۲۴/۷ س.م.؛ تزیین جلد: در عطف جلد کلمه «قرآن مجید» به رنگ مشکی.

اثر مهر: وقف سرکار فیض آثار حضرت ثامن الائمه سلام‌الله علیه؛ عبده محمدحسین بن فضل‌الله الحسینی از طرف کمسیون اصلاحات آستان‌قدس عرض دید شد به تاریخ ۱ شهر شعبان ۱۳۴۳؛ نمره مسلسل کتاب ۱۳۳۷.

یادداشت: «هو الواقف»، وقف شرعی نمود امیر الامراء العظام محمدحسن خان سردار بیات ایرانی این یک جلد کلام‌الله را بر کافه اهل ایمان، ثواب آن در یوم لایبف مال و لابنون عاید گردد به مرحوم جنت مکان محمدخان واله وقف کرد. ۴ شهر شوال المکرم سنه ۱۲۷۲ داخل عرض شد؛ «به تاریخ شهر شوال المکرم ۱۲۷۰ داخل عرض شد».

ارزش و امتیاز: نفیس؛ تحریر به دو خط نسخ و نستعلیق ایرانی، ترجمه روان به پارسی زین‌نویس آیات، ثواب قرائت سوره‌ها، قدمت چاپ نسخه.

ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید شده‌است؛ در آخر نسخه چهار مهر از افرادی که نسخه را زیارت کردند وجود دارد؛ کلمات «بد، خوب و...» برای استخاره کردن در بالای اوراق آورده شده‌است؛ آیات فاقد شمارش و صفحه‌شمار اوراق نیز به صورت برگی است؛ بین سطرها خط‌کشی شده‌است؛ ترجمه پارسی در زیر آیات و ثواب قرائت سوره‌ها در حاشیه اوراق آورده شده‌است.

۳) قرآن شماره ۶۹۹:

واقف و تاریخ وقف: کاظم مدیر شانه‌چی، [۱۳۷۷ ش.]; ضمایم: مذیل: دعای ختم قرآن؛ خط متن، ترجمه و حاشیه: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: متن: عبدالله تبریزی؛ کاتب ترجمه ترجمه و تفسیر: عبدالرحیم ابن محمد جعفر؛ محل و تاریخ کتابت: [تهران]، ۱۲۶۷ هـ.ق؛ مترجم: نامعلوم؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول، ۱۲۶۷ هـ.ق؛ تعداد صفحه: ۵۲۲.

آرایش‌ها: دستی است، سوره حمد و اول سوره بقره دارای دو سرلوح خرداندازی و لاجورد و سرخ رنگ و فیروزه با جدول‌بندی به چهار رنگ مذکوره، بین‌السطور زر اندازی و جمعاً دارای چهار کتیبه، اوراق جدول‌بندی به زر و لاجورد

و مشکى، جدولبندى تفسير در حاشيه اوراق با قلم سرخ، نمايانگر اجزا در حاشيه اوراق داخل زراندازى، اول سوره ها دارى كتيبه زراندازى و لاجوردى، اسامى سوره ها به خط ثلث و با قلم سرخ؛ قطع و نوع جلد: وزيرى، مقوا روغنى دست ساز آسيب ديده، عطف و حاشيه تيماج ترياكى؛ اندازه اوراق: ۱۷/۵×۲۶/۵ س.م. تزئين جلد: درون جلد زمينه لاکى يك شاخه گل نرگس، روى جلد زمينه نرپوش گل و بوته با عطف و لبه هاى تيماج قهوه اى.

ارزش و امتياز: نفيس؛ تحرير به خط نسخ و نستعليق ايرانى، ترجمه به پارسى همراه با خلاصه التفسير، تذهيب زيباى اول سوره ها و نيز دو صفحه اول نسخه، كتيبه هاى اول سوره ها و جلد دست ساز. ملاحظات: نسخه يکبار بازسازى و در سال ۱۳۶۹ اسيدزدابى شده است؛ کلمات «بد و خوب» برای استخاره کردن در بالای اوراق آورده شده است؛ ترجمه پارسی در زیر آیات و خلاصه التفسير در حاشیه اوراق است؛ اوراق بدون صفحه شمار است.

۴) قرآن شماره ۱۲۴۱ (۳۳۰۳۹):

سوره نور نسخه شماره ۱۲۴۱ تحرير ابوطالب ابن ميرزا محمد على

اهدا كننده و تاريخ اهدا: سودابه محجوبى، ۱۳۷۹ ش.؛ ضمايم: صدر: دعای قبل از تلاوت، تعویذات، فهرست سور (پنج صفحه)؛ ذیل: دعای پس از تلاوت منقول از صحیفه سجادیه و توضیحات کاتب (سه صفحه)؛ خط متن، ترجمه و حاشیه: نسخ ایرانی، عالی؛ کاتب: ابوطالب ابن میرزا محمدعلی معروف به میرزاخان؛ تاریخ کتابت: ۱۲۷۱ ه.ق؛ مترجم: نامعلوم؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۲۷۱ ه.ق؛ تعداد صفحه: ۴۷۱.

آرایشها: دستی است، دعای قبل از تلاوت به خط ثلث مشکى داخل ترنج با زراندازى بين السطور و حاشيه گل و برگ طلايى، خطوط و سطور دو صفحه تعويدات زراندازى، فهرست سوره ها به خط ثلث مشکى داخل اشكال هندسى منتظم با زراندازى بين خطوط و گل و برگ طلايى، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارى چهار كتيبه طلايى و دو سرلوح طلايى با جدولبندى حاشيه گل و برگ طلايى، تمام اوراق جدولبندى به سرخى و مشكى، تحرير به لاجورد و كمند به سرخى و مشكى، فواصل آيات گوى طلايى، نشانه ها در حاشيه اوراق داخل ترنج طلايى، اسامى سوره ها به خط ثلث مشكى، اول سوره ها دارى كتيبه طلايى، خطوط سطور تمام اوراق به زر، دعای سجده در آخر نسخه داخل ترنج طلايى با سرترنج و يك كتيبه طلايى تو خالى، آرایشها در اصل مشكى چاپى بوده كه روى اشكال مشكى چاپى زراندازى دستی شده است.

قطع و نوع جلد: رحلى كوچك، مروغنى عكسى با عطف ميشن و لبه هاى مقوايى؛ اندازه اوراق: ۲۰×۲۹/۷ س.م.؛ تزئين جلد: پشت و روى جلد در زمينه خرمايى گل و بوته عكسى با روکش پلاستيك نازك.

اثر مهر: كتابخانه مركزى آستان قدس رضوى؛ اهدابى مرحومه سودابه محجوبى به كتابخانه مركزى آستان قدس رضوى.

ارزش و امتياز: نفيس؛ تحرير به دو خط نسخ و نستعليق ايرانى، ترجمه روان به پارسى، تفسير بعضى از آيات كريمه، تذهيب زيباى نسخه.

ملاحظات: کلمات «خوب و بد» برای استخاره کردن در بالای اوراق آورده شده است؛ ترجمه فارسی در زیر آیات و حاشیه اوراق نوشته شده است.

۵) قرآن شماره ۵۳:

واقف و تاريخ وقف: عبدالمحمد عمو اغلى، ۱۳۶۳ ه.ق؛ ضمايم: صدر: دعای قبل از تلاوت (دو صفحه)؛ ذیل: دعای پس از تلاوت (يك صفحه)؛ خط متن، ترجمه و حاشیه: نسخ ایرانی، عالی، نستعليق خفى؛ کاتب: متن: محمد

روی جلد و عطف آن کلمات «قرآن ترجمه بفارسی» ضری و به رنگ طلایی؛ اثر مهر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی. ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو؛ ترجمه روان به زبان پارسی توسط مرحوم بصیرالملک و آقا جمال خوانساری. ملاحظات: نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی تجلید و صحافی شده است؛ اوراق فاقد صفحه شمار است.

۲) قرآن شماره ۱۲۴۰:

نسخه ۱۲۴۰ کتابت محمد علی مدرس خراده با ترجمه و خلاصه التفسیر در حاشیه

هدا کننده و تاریخ اهدا: بنیاد شهید تهران، ۱۳۷۸ ش؛ ضامیم: صدر: دعای قبل اثر تلاوت، تجوید القرآن، کتاب رواج الغیب تألیف شیخ عبدالنبی، تجوید منظوم، رساله کلمات مشکله سور قرآنی، کتاب شجره طیبه، کتاب حجه البالغه، تصویری خیالی از امیرالمؤمنین با فرزندانش، ضیاء العیون در طلسمات و تعویذات، فهرست سوری (۶۹ صفحه)؛ ذیل: دعای پس از قرائت، کشف المطالب، کشف الآیات، دعای سجده (۱۰۳ صفحه)؛ خط متن، ترجمه و حاشیه: نسخ ایرانی، عالی، نستعلیق؛ کتاب: محمدعلی مدرس زاده؛ محل و تاریخ کتابت: [تهران]، ۱۳۶۳ هـ.ق؛ ناشر: سیداحمد کتابچی؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول،

صادق الحسینی؛ کتاب ترجمه و تفسیر: عبدالحسین فریدنی؛ تاریخ کتابت: ۱۳۷۱ هـ.ق؛ وضعیت چاپ: [تبریز]، نوبت اول، ۱۳۷۴ هـ.ق؛ چاپخانه: آقا محمدحسین بن آقا محمدرضا تبریزی؛ تعداد صفحه: ۴۳۱.

آرایشها: سوره حمد و اول سوره بقره دسرای دو کتبی به حاشیه مذهب گل و برگ در زمینه لاجورد و طلایی غیرچاپی، اوراق جدولبندی با لاجورد و طلایی غیر چاپی، در پایان آیات گوی طلایی غیر چاپی، اول سورهها دارای کتبی زمینه نر و لاجورد غیر چاپی، نشانهها در حاشیه داخل شمس طلایی با سرخی، دعای قبل و بعد از تلاوت در اول و آخر نسخه داخل ترنج با دو سرترنج.

قطع و نوع جلد: وثریری، مقوای روغنی و عطف تیماج عنابی؛ اندازه اوراق: ۲۰×۲۴×۱۵ س.م.؛ تزئین جلد: پشت و روی جلد در زمینه لاجوردی دسرای گل و بوته با سه جدولبندی در زمینه زرد و مشکی.

یادداشت: «وقف مؤید و حبس مخلد آستانه قدس رضوی روحی فدا نمود این کلام الله مجید را مرحمت و غفران پناه جنت رضوان آرامگاه مشهدی عبدالمحمد عمو اغلی خلف مرحوم مشهدی محمد آقای کهنمویی»؛ «در آستانه قدس تلاوت شود و فایدهاش بر روح مقدس ایشان عاید گردد»؛ «تحریراً شهر صیام ۱۳۶۳ [ه.ق.]».

ارزش و امتیاز: نفیس؛ جدولبندی طلایی و استفاده از لاجورد و طلا و سنگرف در اول سورهها، وجود گوی طلایی در فواصل آیات و تذهیب دو صفحه اول نسخه.

ملاحظات: ترجمه فارسی در زیر آیات و خلاصه تفسیر در حاشیه صفحات است؛ در اکثر صفحات کلمه دستنویس «وقف آستانه قدس رضوی» وجود دارد؛ آیات فاقد شمارش است؛ جلد روغنی نسخه آسیب دیده است.

قرآنهای مترجم غیر چاپ سنگی

۱) قرآن کریم ترجمه به فارسی شماره ۱۱۹۶:

هدا کننده و تاریخ اهدا: نامعلوم، ۱۳۷۸ ش؛ آغاز: ترجمه سوره حمد؛ انجام: ترجمه سوره ناس؛ ضامیم: صدر: صفحه عنوان (یک صفحه)؛ ذیل: توضیحات بانسی چاپ (یک صفحه)؛ خط متن: حروفچینی شده؛ مترجم: بصیرالملک، آقا جمال خوانساری؛ ناشر: کتابخانه اقبال؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول، ۱۳۱۵ ش؛ چاپخانه: اقبال؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: حسین اقبال؛ تعداد صفحه: ۶۱۸.

آرایشها: در صفحه عنوان کلمه «قرآن کریم» به خط ثلث مشکی با جدولبندی؛ قطع و نوع جلد: رقی، مقوا با روکش گالینگور طوسی؛ اندازه اوراق: ۱۹/۷×۱۳/۷ س.م.؛ تزئین جلد:

نسخه شماره ۱۱۹۶ قدیمی ترین نسخه مترجم چاپ سری

۱۳۶۳ هـ.ق؛ چاپخانه: اسلامیه؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: شرکت سهامی طبع کتاب و سید احمد کتابچی مدیر کتابفروشی اسلامیه؛ تعداد صفحه: ۴۴۲.

آرایشها: دعای قبل اثر تلاوت در اول و دعای سجده در آخر نسخه داخل ترنج با دوسرترنج و حاشیه گل و برگ مشکی، اسامی سورهها به خط ثلث مشکی، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارای چهار کتیبه و دو سرلوح مشکی با جدولبندی و حاشیه تزئینی، اوراق جدولبندی مشکی، نشانهها در حاشیه اوراق به خط ثلث مشکی.

قطع و نوع جلد: سرحلی، تیماج خرمایی؛ اندازة اوراق: ۲۲×۳۵ س.م.؛ تزئین جلد: بر روی جلد کلمات «قرآن، کشف الآيات...» به خط نستعلیق طلائی با جدولبندی ضربی، پشت جلد یک ترنج با جدولبندی ضربی. اثر مهر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی؛ اهدایی بنیاد شهید به کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی.

ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو؛ تحریر به دو خط نسخ و نستعلیق ایرانی، ترجمه روان به پارسی و خلاصه تفسیر، ملحقات در اول و آخر نسخه شامل: تجویدالقرآن، کشف الآيات، کشف المطالب و... .

ملاحظات: کاتب نسخه را به خواهش «محمدعلی روستازاده» مدیر کتابفروشی بهار نوشته و سپس توسط ناشر به صورت عکسی به چاپ رسانده است. بین سطرها خطکشی شده است. حروف «د، ط و...» برای استخاره کردن در بالای اوراق آورده شده است؛ ترجمه فارسی در زیر آیات و خلاصه تفسیر در حاشیه نوشته شده است.

۳) قرآن مجید (با ترجمه و تفسیر)

شماره ۸۶۵ - ۸۶۴ - ۸۶۳:

اهدا کننده و تاریخ اهدا: ج. ۱. سپهسالار افغانستان [محمد ظاهرشاه]؛ ۱۳۲۵ ش؛ واقف و تاریخ وقف: ج. ۲ و ۳. محمدرحیم زله قندهاری؛ رجب ۱۳۷۱ هـ.ق؛ ج. ۱. آغاز: سوره حمد، انجام: سوره توبه (آیه ۹۳). - ج. ۲. آغاز: سوره توبه (آیه ۹۴)، انجام: سوره عنکبوت (آیه ۴۴). - ج. ۳. آغاز: سوره عنکبوت (آیه ۴۵)، انجام: سوره ناس؛ ضمایم: ج. ۱. صدر: صفحه عنوان (یک صفحه). - ج. ۲. صدر: صفحه عنوان، غلطنامه (پنج صفحه)؛ ذیل: تقریظات از کشورهای هند، پاکستان و ایران درباره چاپ نسخه (نه صفحه). - ج. ۳. صدر: صفحه عنوان (یک صفحه)؛ ذیل: ظاهراً توضیحات مصححان، رموز اوقاف، تقریظات مذکور در ذیل جلد دوم (یازده صفحه)؛ خط متن: حروفچینی شده؛ مترجم: محمود حسن دیوبندی؛ شبیر احمد دیوبندی؛ وضعیت چاپ:

کابل، [نوبت اول]، ۱۳۲۳ ش؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: محمد ظاهر شاه (پادشاه افغانستان)؛ چاپخانه: مطبعه عمومی؛ تعداد صفحه: ج. ۱. (۱۱۴۳). - ج. ۲. (۱۲۳۰). - ج. ۳. (۱۰۴۵)؛ مصحح: ج. ۳. [محمودی و مسعود کریمی]؛ قطع و نوع جلد: وزیری، ج. ۱. با روکش گالینگور. - ج. ۲ و ۳: شومیز؛ اندازة اوراق: ج. ۱. ۱۷/۸۰×۲۷/۴۰ س.م.؛ ج. ۲: ۱۷/۶۰×۲۶/۸۰ س.م.؛ ج. ۳: ۱۸×۲۶/۷۰ س.م.

تزئین جلد: روی جلد کلمه «قرآن مجید...» به خط ثلث طلائی با چهارگوش تزئینی طلائی و ضربی؛ اثر مهر: ج. ۳: مغازه حاجی محمدرحیم نمرة ۱۷.

یادداشت: ج. ۱. «بتاریخ ۵ حوت سنه ۱۳۲۵ این تفسیر قرآن حکیم که در مطبعه کابل، افغانستان به چاپ رسیده به کتابخانه حضرت امام ثامن در مشهد رضوی اهدا گردید. سپهسالار افغانستان و صدراعظم». ج. ۲: «هو الواقف، وقف مؤبد نمود العباد الحاج محمدرحیم نرله قندهاری ساکن قندهار این جلد قرآن مجید و جلد اول و سومر به کتابخانه مبارک حضرت ثامن الائمه المعصومین علی بن موسی الرضا علیه آلاف التحية و الثناء و تولیت آن با متولی باشی آستان قدس خواهد بود - تحریر بیست و هفتم شهر رجب ۱۳۷۱ هـ.ق.».

ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو؛ ترجمه روان به زبان فارسی، تفسیر تمام آیات. ملاحظات: اصل نسخه به زبان اردو بوده که توسط «محمود حسن دیوبندی» و «شبیر احمد دیوبندی» به فارسی ترجمه شده است؛ ترجمه فارسی در زیر آیات و تفسیر در پایان هر آیه آورده شده است؛ آیات فاقد شمارش است؛ وقف نامه جلد سوم تقریباً مشابه وقف نامه جلد دوم است.

۴) قرآن مجید شماره ۸۱۷:

اهدا کننده و تاریخ اهدا: محمد فیروزی، ۳۰ خرداد ۱۳۲۴ ش؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان (یک صفحه)؛ ذیل: توضیح ناشر، فهرست اغلاط چاپی (سه صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ عثمانی، ممتاز، حروفچینی به صورت مستقل؛ کاتب: [مصطفی نظیف]؛ مترجم: محمود تهرانی (یاسری)؛ ناشر: کتابفروشی اسلامیه؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت اول، ۱۳۶۴ هـ.ق؛ چاپخانه: اسلامیه؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: سید احمد کتابچی؛ مصحح چاپ: ابوالحسن شعراپی مسجد حوضی؛ تعداد صفحه: ۱۰۴۲.

آرایشها: در صفحه عنوان کلمه «قرآن مجید» به خط ثلث مشکی با جدولبندی و حاشیه گل و برگ مشکی، سوره حمد و اول سوره بقره جمعاً دارای چهار کتیبه با

جدول‌بندی و حاشیه گل و برگ مشکی، اوراق جدول‌بندی با تحریر مشکی، اول سوره‌ها داسرای کتیبه مشکی، اسامی سوره‌ها به خط ثلث مشکی.

قطع و نوع جلد: مرقعی، مقوا با روکش گالینگور جگری؛ اندازه اوراق: ۱۴×۱۹/۵ س.م.؛ تزئین جلد: در عطف جلد کلمه «قرآن کریم» به رنگ مشکی.

یادداشت: در اول نسخه: «تقدیم به آستانه مقدس رضوی از طرف خاکسار محمد فیروزی؛ وقف برای تلاوت»؛ در آخر نسخه: «در این موقع تاریخ خرداد ماه ۱۳۲۴ که برای زریارت آستان قدس رضوی حضرت امام هشتم علی‌بن موسی‌الرضا علیه الصلوات... و مشرف شدم این قرآن کریم را هدیه و تقدیم آستانه مقدس نمود تا بر... برای تلاوت قرائت شود؛ خاکسار محمد فیروزی... مقیم بابل مازندران ۳۰ خردادماه ۱۳۲۴ [۱۳]».

ارزش و امتیاز: عادی؛ تحریر به خط نسخ عثمانی ممتاز، ترجمه فارسی و خلاصه تفسیر، تصحیح توسط آقای شعراعی. ملاحظات: متن قرآن در ۵۲۱ صفحه و ترجمه نیز در ۵۲۱ صفحه است؛ نسخه حاضر اخیراً در کتابخانه مرکزی آستان قدس تجلید شده است.

۵) کتاب نبی - قرآن فارسی شماره ۳۴۲ - ۳۴۰:

هدا کننده و تاریخ اهدا: ج. ۲. اسدالله علم، ۱۳۶۱ ش.؛ ج. ۳. خانواده سرهنگ عباس رودی، ۱۳۶۶ ش.؛ ج. ۲. آغاز: سوره توبه؛ انجام: سوره غل (آیه ۹۳). - ج. ۳. آغاز: سوره قصص؛ انجام: سوره ناس؛ ضمایم: ج. ۲. صدر: شناسنامه، مقدمه مترجم (دو صفحه). - ج. ۳. صدر: شناسنامه نسخه (یک صفحه)؛ ذیل: توضیحات مترجم (سه صفحه)؛ خط متن و ترجمه: حروفچینی شده؛ مترجم: عبدالحسین آیتی؛ ناشر: عبدالحسین آیتی؛ وضعیت چاپ: [تهران]، نوبت اول، ۱۳۲۵ ه.ق؛ چاپخانه: یمنی؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: [عبدالحسین آیتی]؛ تعداد صفحه: ۴۱۵؛ قطع و نوع جلد: وزیری، مقوا با عطف پارچه‌ای؛ اندازه اوراق: ۱۷×۲۰/۳۰ س.م.؛ اثر مهر: کتابخانه آستان قدس - ویژه کتاب؛ هدایی اسدالله علم به کتابخانه آستان قدس.

ارزش و امتیاز: عادی؛ ترجمه و تفسیر روان به پارسی. ملاحظات: چند آیه نوشته شده و به دنبال آن ترجمه‌های آنها آورده شده است؛ چاپخانه جلد سوم «شرکت سهامی طبع کتاب» است؛ جلد سوم در ۵۲۰ صفحه و در سال ۱۳۲۶ ش. به چاپ رسیده و توسط خانواده سرهنگ عباس رودی در سال ۱۳۶۶ ش. به کتابخانه اهدا شده است؛ جلد سوم نیمه جزو بیستم تا آخر جزو سی‌ام را شامل می‌شود؛ جلد اول موجود نبوده، لذا دوره این نسخه کامل نیست.

قرآن‌های مترجم به زبان‌های غیر فارسی

۱) قرآن کریم (قورئان که‌ریم) (زبان ایغوری):

هدا کننده و تاریخ اهدا: عباس واعظ طبسی، ۱۳۷۹ ش.؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان، مقدمه مترجم (چهار صفحه)؛ ذیل: شناسنامه، فهرست سوره با ترجمه به لغت ایغوری، توضیح لغات، فهرست منابع مترجم (۳۳ صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ پاکستانی، عالی، حروفچینی به لغت ایغوری؛ مترجم: موهه ممه ت سالیبه شریباتی؛ ناشر: داسرالنشر للقومیات؛ وضعیت چاپ: پکن، [نوبت اول]، ۱۹۸۶ م؛ تعداد صفحه: ۶۱۰.

آرایش‌ها: سوره حمد و اول سوره بقره داسرای سرلوح مزدوج زمینه سبز منقش و حاشیه اشکال متناظر، اوراق جدول‌بندی، کلمه «قورئان که‌ریم» در صفحه عنوان در زمینه سفید داخل شمشه در وسط لوح سبز منقش؛ قطع و نوع جلد: وزیری متوسط، مقوا با روکش گالینگور سبز؛ اندازه اوراق: ۱۸/۷۰×۲۶ س.م.

تزئین جلد: روی جلد کلمه «قرآن کریم» به خط ثلث طلایی داخل ترنج با گل و برگ ضربی در اطراف و جدول‌بندی ضربی؛ اثر مهر: هدایی مقام منبع تولید عظمای آستان قدس رضوی، حضرت آیه‌الله واعظ طبسی به حسینیه و کتابخانه امام رضا؛ ارزش و امتیاز: نفیس، ترجمه و تفسیر به زبان کاشغری (ایغوری).

ملاحظات: مترجم آن «محمد صالح شریباتی» است؛ این نسخه در تاج‌کمپنی (TajCopmany) پاکستان به صورت فتوگرافی به چاپ رسیده است.

۲) Kuran-1 Kerimve meal- icelile8i

شماره ۷۲۹:

هدا کننده و تاریخ اهدا: کاظم مدیر شانه‌چی، ۱۳۷۷ ش.؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان (یک صفحه)؛ ذیل: دعای ختم قرآن، شناسنامه، کشف‌الآیات به زبان ترکی استانبولی (۳۲ صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ عثمانی، ممتاز، حروفچینی مستقل به حروف لاتین؛ کاتب: حافظ عثمان (قایش‌زاده)؛ مترجم: عبدالله آیدین (Abdullah Aydin)؛ ناشر: داسرالنشر آیدین یاین اوی؛ وضعیت چاپ: استانبول، نوبت اول، ۱۳۹۵ ه.ق. چاپخانه: زنکدر مطبوعه جیلق؛ تیراژ: بیست هزار نسخه، مصحح چاپ: شورای تدقیق مصاحف ترکیه؛ بانی چاپ و اهتمام‌کننده: آیدین یاین اوی؛ تعداد صفحه: ۶۰۵. آرایش‌ها: سوره حمد و اول سوره بقره دارای حاشیه گل و برگ اسلیمی الوان، فواصل آیات گوی قرمز، اسامی سوره‌ها و اجزا به خط ثلث مشکی، اول سوره‌ها داسرای کتیبه

۴) القرآن الحکیم (Holy Quran) شماره ۱۵:

تاریخ خرید: ۱۳۷۴ ش.؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان، مجوز چاپ، توضیح اسامی، کشف المطالب، فهرست سور، مقدمه مترجم، دعای قبل از تلاوت منقول از امام صادق (سی صفحه)؛ ذیل: دعای ختم قرآن منقول از امام علی (یک صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ پاکستانی، خوش، حروفچینی به لاتین؛ مترجم: م.ح. شاکر؛ ناشر و بانی چاپ: انتشارات انصاریان؛ وضعیت چاپ: قمر، نوبت اول، ۱۳۷۲ ش.؛ چاپخانه: صدر؛ تیراژ: پنج هزار نسخه؛ مصحح چاپ: شورای نظارت بر چاپ و نشر قرآن کریم؛ تعداد صفحه: ۶۳۴.

آرایشها: در اول نسخه کلمه «القرآن الحکیم» به خط ثلث پاکستانی با چهار لچکی و جدولبندی مشکی ساده؛ قطع و نوع جلد: وزیری، مقوا با روکش گالینگور قرمز؛ اندازه اوراق: ۱۶/۵۰×۲۳/۵۰ س.م. تزئین جلد: پشت جلد کلمه «القرآن الحکیم» به خط ثلث طلایی؛ روی جلد کلمات «holy quran» به خط لاتین داخل بیضی با حاشیه تزئینی گل و برگ و جدولبندی؛ اثر مهر: Central Library AstanQods؛ ارزش و امتیاز: عادی؛ ترجمه به زبان انگلیسی. ملاحظات: متن قرآن در ستون راست و ترجمه در ستون چپ اوراق آورده شده است.

۵) قرآن مجید (The Glorious Quran) شماره ۷۲۲:

هدا کننده و تاریخ اهدا: کاظم مدیر شانهچی، ۱۳۷۷ ش.؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان (یک صفحه)؛ ذیل: صفحه عنوان، توضیح بانی چاپ، مقدمه مترجم (۱۶ صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ پاکستانی، عالی، حروفچینی به صورت مستقل؛ کاتب: نامعلوم؛ محل کتابت: [پاکستان]؛ مترجم: مارمادوک پیکتال (Marmadukepicthall)؛ ناشر: تاج کمپنی لمیت (Taj Company limit)؛ وضعیت چاپ: کراچی، نوبت اول، نیمه دوم قرن چهارم دهم هجری؛ چاپخانه: تاج هنر پریس (Taj Art Press)؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: عنایت الله؛ تعداد صفحه: ۶۳۶.

آرایشها: اسامی سوردهها به خط ثلث مشکی؛ قطع و نوع جلد: رقیعی، مقوا با روکش گالینگور؛ اندازه اوراق: ۱۲×۱۷/۸ س.م. تزئین جلد: روی جلد کلمات «قرآن مجید...» داخل شمس طلایی؛ ارزش و امتیاز: عادی؛ تحریر متن آیات به خط نسخ پاکستانی، ترجمه و توضیح به زبان انگلیسی؛ ملاحظات: متن آیات در ستون سمت راست و ترجمه انگلیسی در ستون سمت چپ آورده شده است.

سرخ رنگ، سجاوندی به سرخی، اوراق دارای جدولبندی و کمندکشی به سرخی؛ قطع و نوع جلد: رقیعی، مقوا با روکش گالینگور سبز ضربی؛ اندازه اوراق: ۱۲×۱۶ س.م. تزئین جلد: پشت و روی جلد یک ترنج مانند طلایی با گل و برگ طلایی در اطراف و جدولبندی، در وسط ترنج کلمات «kuran-I kerim» وجود دارد. اثر مهر: kunold b/AN... [مهر شوون دینی جمهوری ترکیه].

ارزش و امتیاز: نفیس، درجه دو؛ تحریر به نسخ عثمانی ممتاز، ترجمه و تفسیر در حواشی آیات به زبان ترکی استانبولی، کشف الآیات در آخر نسخه.

۳) القرآن الکریم:

تاریخ خرید: ۱۳۷۸ ش.؛ ضمایم: صدر: صفحه عنوان، شناسنامه، مجوز چاپ، کلمه «القرآن الکریم» (چهار صفحه)؛ ذیل: دعای ختم، علائم قرائت، فهرست سور، تقریظ آیت الله وحیدی، تشکرنامه مترجم (شش صفحه)؛ خط متن و ترجمه: نسخ عربی، ممتاز، ترجمهها حروفچینی به صورت مستقل؛ کاتب: عثمان طه؛ مترجم: احمد کاویان پور ارموی؛ وضعیت چاپ: تهران، نوبت سوم، ۱۳۷۷ ش.؛ چاپخانه: اقبال؛ تیراژ: سه هزار نسخه؛ بانی چاپ و اهتمام کننده: انتشارات اقبال؛ مصحح چاپ: شورای نظارت بر چاپ و نشر قرآن کریم؛ تعداد صفحه: ۱۲۰۸.

آرایشها: اوراق جدولبندی با حاشیه گرهبندی، اول سوردهها دارای کتیبه، چهار صفحه اول نسخه دارای حاشیه تذهیب با تزئینات گرهبندی در زمینه سبز و هریک دارای یک کتیبه منقش؛ قطع و نوع جلد: وزیری، مقوا با روکش گالینگور سبز ضربی؛ اندازه اوراق: ۱۶/۴۰×۲۳/۴۰ س.م. تزئین جلد: روی جلد کلمات «القرآن الکریم ترجمه ترکی» به خط ثلث و نستعلیق طلایی داخل ترنج با دو سرترنج و تذهیب گل و برگ در اطراف، درون جلد اسماء الحسنی داخل دوایر و مربعات متحدالشکل؛ اثر مهر: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی.

ارزش و امتیاز: عادی؛ ترجمه ترکی آیات قرآن، کتابت توسط یکی از اساتید معروف خوشنویسی، تصحیح متن ترکی توسط یکی از مراجع تقلید معاصر.

ملاحظات: آیت الله سیدمحمد وحیدی بر ترجمه متن ترکی نظارت تام داشتهاند و لذا در پایان نسخه متن یادداشت ایشان آورده شده است؛ متن قرآن در ۶۰۴ صفحه و ترجمه ترکی نیز در ۶۰۴ صفحه مقابل آن است.